

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

УДК 316.334.56:364.122.5(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15459250>

Міські агломерації як форма концентрації населення і економічної активності в Україні

Тарасова Кристина Ігорівна

кандидат економічних наук, доцент, кафедри маркетингу та міжнародної логістики, факультет міжнародної економіки, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-9072-0591>

Сіренко Анна Олександрівна

студентка 3-го курсу, кафедра статистики та математичних методів в економіці, факультет економіки і управління підприємництвом, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна,
<https://orcid.org/0009-0004-8378-6842>

Прийнято: 05.05.2025 | Опубліковано: 17.05.2025

***Анотація.** У сучасних умовах просторової трансформації України міські агломерації відіграють дедалі важливішу роль як форма організації території, що забезпечує концентрацію населення, економічної активності та підвищення ефективності розселення. Високий рівень урбанізації та активні урбанізаційні процеси формують передумови для перегляду підходів до управління міськими територіями, зокрема у контексті повоєнного відновлення та викликів, зумовлених війною. Метою цього дослідження є*

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

визначення особливостей формування й розвитку міських агломерацій в Україні, аналіз проблем правового та інституційного характеру, що стримують їхнє функціонування, а також обґрунтування напрямів удосконалення системи управління та співпраці між територіальними громадами. **Методи.** Для досягнення мети використано комплексний міждисциплінарний підхід, який охоплює аналіз наукової літератури з урбанізації та агломераційних процесів, порівняння українського й міжнародного досвіду, структурно-функціональний аналіз просторової організації міст і агломерацій, вивчення прикладів функціонування Київської, Львівської та Одеської агломерацій, а також логіко-аналітичне узагальнення проблем розвитку міських територій. **Результати** дослідження показали, що в Україні міські агломерації вже сьогодні виступають важливими центрами регіонального розвитку, забезпечуючи зростання економічної активності, формування ефективної системи розселення, мобільність трудових ресурсів і доступ до соціальних послуг. Разом з тим виявлено, що відсутність правового статусу агломерацій, неузгодженість повноважень між містами та навколишніми громадами, обмеженість інституційної спроможності, а також слабка нормативна база створюють перешкоди для реалізації агломераційного ефекту як сукупності економічних, соціальних та екологічних вигод. Агломерації функціонують переважно як де-факто об'єднання, без належного формалізованого механізму врядування. **Висновки.** Проведене дослідження засвідчило, що ефективний розвиток міських агломерацій в Україні стримується відсутністю правового статусу, нестачею інституційних механізмів управління та слабкою координацією між територіальними громадами. Запропоновано створення рад агломерацій, законодавче врегулювання їхнього статусу та розробку єдиної моделі міжмуніципальної співпраці для підвищення ефективності просторового розвитку.

Ключові слова: *рівень урбанізації, урбанізаційні процеси, місто, міське населення, розселення, міські території, агломераційний ефект, регіональний розвиток.*

Urban agglomerations as a form of population and concentration of economic activity

Tarasova Krystyna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of
Marketing and International Logistics, Faculty of International Economy,
Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-9072-0591>

Sirenko Anna

3rd-year student, Department of Statistics and Mathematical Methods in
Economics, Faculty of Economics and Enterprise Management, Odesa National
University of Economics, Odesa, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0004-8378-6842>

Abstract. *In the current context of spatial transformation in Ukraine, urban agglomerations are gaining increasing importance as a form of territorial organization that enables the concentration of population, economic activity, and more efficient settlement patterns. A high level of urbanization and dynamic urbanization processes create the prerequisites for rethinking approaches to managing urban areas, particularly in light of post-war reconstruction and the challenges posed by the ongoing war. **The purpose** of this study is to identify the specific features of the formation and development of urban agglomerations in Ukraine, analyze legal and institutional problems hindering their functioning, and*

*justify directions for improving the governance system and cooperation between territorial communities. **Methods.** To achieve this goal, a comprehensive interdisciplinary approach was applied, including a review of scientific literature on urbanization and agglomeration processes, comparison of Ukrainian and international experiences, structural-functional analysis of the spatial organization of cities and agglomerations, examination of the Kyiv, Lviv, and Odesa agglomerations, and logical-analytical generalization of challenges in the development of urban areas. **The results** showed that urban agglomerations in Ukraine already serve as key centers of regional development, contributing to increased economic activity, effective settlement systems, labor mobility, and access to social services. At the same time, the lack of legal status for agglomerations, unclear division of powers between core cities and surrounding communities, limited institutional capacity, and weak regulatory frameworks hinder the realization of the full potential of the economies of agglomeration as a set of economic, social, and environmental benefits. Currently, agglomerations mostly operate as de facto formations without formalized governance mechanisms. **Conclusions.** The study demonstrated that the effective development of urban agglomerations in Ukraine is constrained by the absence of a legal framework, insufficient institutional mechanisms of governance, and weak coordination among territorial communities. The paper proposes the establishment of agglomeration councils, legal recognition of their status, and the development of a unified model of intermunicipal cooperation to enhance the efficiency of spatial development.*

Keywords: level of urbanization, urbanization processes, city, urban population, settlement patterns, urban areas, economies of agglomeration, regional development.

Постановка проблеми. Зростання урбанізації в Україні супроводжується формуванням нових просторових структур, серед яких

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

міські агломерації відіграють ключову роль як осередки населення, економіки та соціальної взаємодії. Вони інтегрують приміські громади, стимулюють інновації, приваблюють інвестиції та підвищують якість життя. Для ефективного функціонування агломерацій потрібні стратегічне бачення, правове регулювання, інституційна спроможність громад та механізми партнерства. Їх значення особливо зростає в умовах війни та відновлення — як осередків стабільності, розселення ВПО й економічної активності.

Попри визнання агломерацій у державній стратегії, в Україні досі відсутній комплексний підхід до їх правового статусу, фінансування спільних проектів та міжгромадської взаємодії. Це загрожує фрагментацією регіонів, дублюванням функцій і втратою переваг агломераційного ефекту. Тому актуальним є наукове осмислення ролі агломерацій у просторі, аналіз стану їх розвитку, визначення викликів і формування пропозицій щодо вдосконалення інституційної та правової основи їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання урбанізації, формування міських агломерацій та просторового розвитку активно досліджуються в українській науковій літературі останніх років. У працях П. В. Жука, З. О. Сірика [1], З. Я. Шацької [2], А. Ю. Кучера, Г. П. Нестеренка [3], М. Мельника, І. Лещух [4], І. О. Павлової [5], В. В. Борщевського [6] розглянуто базові характеристики агломераційних процесів, їхній вплив на економіку, роль міст як центрів соціальної та інвестиційної активності, а також практичні аспекти міжмуніципального співробітництва.

Значний внесок у теоретико-методологічне осмислення агломерацій зробила Т. С. Яровенко, вона ґрунтовно проаналізувала урбанізацію та агломерацію як глобальні процеси, що формують нову структуру економічного розвитку [7]. Вона окреслила етапи урбанізації, її ризики та переваги, а також трактує агломерацію як складну форму урбанізаційного зростання, що може трансформуватись у метрополіси.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Істотного оновлення наукове бачення теми зазнало внаслідок досліджень 2024 року. І. В. Дробуш наголошує на важливості агломерацій у забезпеченні стійкості громад під час війни та у процесі відбудови [8]. У свою чергу Б. Р. Шустер аналізує їх як інструменти економічного зростання, адаптуючи світові моделі до українських умов [9]. Ю. Ямковой розглядає агломерацію як спеціальний адміністративний режим управління з унікальними принципами, критеріями та перевагами, підкреслюючи її конкурентоспроможність і соціально-економічний ефект [10].

Попри існуючі напрацювання, проблема правового статусу агломерацій, механізмів міжмуніципальної взаємодії та фінансової спроможності залишається невирішеною, особливо в умовах воєнного часу. Дослідження показують відсутність єдності в трактуванні агломерацій і нестачу комплексного підходу до їх ролі в післявоєнному розвитку, що підкреслює необхідність подальших досліджень та розробки практичних рекомендацій для формування ефективної інституційної моделі агломерацій в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявний науковий інтерес до проблематики міських агломерацій, низка ключових аспектів досі недостатньо опрацьована, особливо з урахуванням нових викликів, як-от воєнний стан і потреба у відновленні. Зокрема, відсутній чіткий правовий статус агломерацій у законодавстві, що спричиняє правову невизначеність і ускладнює міжмуніципальну співпрацю. Немає уніфікованого механізму взаємодії міст-центрів із прилеглими громадами, що стримує спільне планування, інфраструктурні проекти та координацію розвитку.

Недостатньо вивчена й інституційна спроможність агломерацій — бракує чіткої моделі управління, розподілу повноважень, джерел фінансування та механізмів підзвітності. Не вирішено проблему балансу інтересів між великими містами й меншими громадами, які можуть втрачати

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

автономію. Також недостатньо досліджено агломераційний ефект в українських реаліях — його вимірювання, соціальні й екологічні наслідки та потенціал до згуртування територій.

Ця стаття покликана заповнити зазначені прогалини шляхом комплексного аналізу теоретичних і прикладних аспектів розвитку агломерацій в Україні, обґрунтування необхідності їх законодавчого оформлення, визначення організаційної моделі функціонування та формулювання практичних рекомендацій для формування ефективної системи управління агломераціями як складової просторового розвитку держави.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою цієї статті є обґрунтування важливості міських агломерацій як ефективної форми міжмуніципального співробітництва в умовах просторових трансформацій України, а також пошук механізмів їх інституційного та правового оформлення з урахуванням викликів війни й потреб післявоєнного відновлення.

Для досягнення цієї мети необхідно:

- охарактеризувати сутність агломерацій та їхню роль у концентрації населення й економіки;
- проаналізувати чинники формування агломерацій в Україні в умовах урбанізації та децентралізації;
- визначити основні проблеми та бар'єри їх розвитку у правовій, фінансовій і управлінській сферах;
- оцінити поточний стан і потенціал агломерацій під час війни та у період відновлення;
- запропонувати шляхи вдосконалення правового регулювання, моделей управління та механізмів підтримки для сталого функціонування агломерацій.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Сформульовані цілі підкреслюють як наукову, так і практичну значущість проблеми для державної політики просторового розвитку, територіального планування та модернізації місцевого самоврядування. Дослідження спрямоване на формування сучасного підходу до управління агломераціями й обґрунтування необхідності їх правового визнання як окремої форми функціонального об'єднання територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активний розвиток міст і навколишніх територій призводить до появи міських агломерацій — утворень навколо великих міст, що включають сусідні громади з тісними економічними, соціальними та інфраструктурними зв'язками. Це є результатом урбанізації, що стимулює концентрацію населення, бізнесу та інвестицій. Агломерація інтегрує місто-ядро з навколишніми територіями через щоденні потоки людей, транспорту та торгівлі, функціонуючи як єдиний просторовий організм.

Агломерації стають центрами економіки та регіонального розвитку, де зосереджені основні виробництва, офіси, наука, медицина та культура. Водночас великі міста залежать від приміських територій, які забезпечують трудові ресурси, житло та енергію. Така взаємодія створює агломераційний ефект — важливий чинник просторового й економічного зростання.

Агломераційний ефект — це просторова синергія, що виникає між великим містом і приміською зоною. Як зазначають С. І. Іщук та О. В. Гладкий, він базується на раціональному використанні ресурсів, розвиненій інфраструктурі та щільній системі розселення [11]. Ефект проявляється в здешевленні землі й праці на периферії та наблизенні виробництва до якісної інфраструктури. До позитивів належать концентрація споживачів і фахівців, економія на інфраструктурі й активне поширення інновацій.

За даними Світового банку, 56% міського населення світу вже проживає в містах, і до 2050 року ця частка значно зросте [12]. Така динаміка посилює виклики: перенаселення, дефіцит ресурсів, тиск на інфраструктуру. Водночас

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

це відкриває перспективи інтегрованого просторового планування й сталого розвитку на основі ефективного управління розселенням населення.

В Україні формування агломерацій відображає глобальні урбанізаційні тенденції, але має свою специфіку, зокрема після децентралізації у 2014 році, що стимулювало розвиток приміських зон і міжмуніципального співробітництва. Малі міста навколо Києва, Львова, Одеси та Харкова почали інтегруватися у спільний міський простір, а російська агресія спричинила депопуляцію сходу та посилила міграцію до центральних і західних регіонів.

Прикладом є Київська агломерація, яка першою в Україні отримала організовану структуру співпраці між містом і навколишніми громадами. У 2019 році була створена Асоціація органів місцевого самоврядування, до якої увійшло 19 громад [13]. Це, у свою чергу, дало змогу реалізувати спільні проекти в умовах війни. Київська модель стала прикладом для інших міст, що прагнуть реалізувати агломераційний ефект для розвитку.

На цьому тлі зростає потреба в агломераційній співпраці як новій формі територіального розвитку, що вимагає узгодження інтересів між громадами, які фактично формують єдиний простір. Важливо застосовувати нові підходи до регіонального розвитку, ефективно використовуючи агломераційний ефект, що знаходить підтримку як серед посадовців, так і серед населення.

За даними дослідження Програми Ради Європи та Асоціації «Київська агломерація», підтримка співпраці між Києвом і навколишніми громадами зросла з 45% у 2020 році до 95% у 2022-му. У Києві — з 44% до 96,5%, у приміських громадах — з 48% до 90% [14]. Це свідчить про зростання усвідомлення важливості спільного вирішення проблем через партнерство, співфінансування та довіру. Приклад Львова демонструє, як ці підходи можуть бути втілені на практиці через ефективну модель агломераційного розвитку.

Другим містом після Києва, що зробило відповідні кроки до офіційного становлення агломерації, є Львів. Саме у Львові розробили стратегічний план

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

для агломерації як єдиного територіального утворення, що стало результатом співпраці між громадами, Львівською обласною адміністрацією та експертами Ради Європи. Цей процес тривав понад два роки і став першим прикладом створення моделі збалансованого агломераційного розвитку.

У жовтні 2023 року у Львові презентували проект Стратегії розвитку Львівської агломерації до 2027 року, розроблений фахівцями Ради Європи спільно з громадами області. 24 листопада 2023 року стратегію погодили на засіданні керівного комітету, а 1 грудня документ офіційно затвердили розпорядженням начальника ОВА [15].

29 квітня 2024 року було створено Асоціацію органів місцевого самоврядування «Львівська агломерація», до якої увійшли Львів та дев'ять сусідніх громад [15]. Було затверджено статут асоціації, сформовано керівні органи, обрано голову, співголову, виконавчого директора, а також склад правління й ревізійної комісії.

Важливим індикатором сталості агломераційного формату стало суспільне сприйняття. За дослідженням Київського міжнародного інституту соціології, проведеним у 2023 році, 88% мешканців Львівської агломерації підтримують співпрацю з навколишніми громадами, що є зростанням порівняно з 2021 роком (76%) [16]. Однак лише 54% мешканців прилеглих громад вважають таку співпрацю справедливою та корисною для обох сторін, що вказує на потребу в активнішій інформаційній підтримці.

У стратегії розвитку Львівської агломерації до 2027 року визначено три стратегічні цілі: згуртованість території, підвищення якості життя та конкурентоспроможність. Це передбачає створення ефективної платформи для взаємодії громад, розвиток мобільності, інфраструктури водопостачання та поводження з відходами, збереження природного середовища і доступу до соціальних послуг. Окрім того, акцент зроблено на розвитку логістичного хабу, інноваційного бізнесу та кластерів у туризмі, реабілітації та ІТ.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Стратегія вже реалізується через перші ініціативи, зокрема участь крафтових виробників у ярмарках, міжмуніципальний договір про інклюзивний центр між Львовом та Бібрською громадою, відновлення автобусного маршруту до Мурованого та розробка проекту велодоріжки. Також проводяться екологічні ініціативи, що сприяють покращенню якості життя та інфраструктури агломерації.

Потенціал Одеської агломерації був офіційно зафіксований у Генеральному плані міста Одеси, затвердженому ще в 2013 році [17]. Згідно з планом, Одеса розглядається як частина єдиної містобудівної системи «м. Одеса – Приміська зона», до якої входять три прилеглі райони та міста Іллічівськ, Южне і Теплодар. У межах агломерації передбачено чітке функціональне зонування: урбанізоване ядро і зовнішня зона з житловими, сільськогосподарськими, логістичними та рекреаційними функціями.

Проте формалізація цієї моделі була затримана через зміну політичного ландшафту та початок децентралізації. Новий поштовх надала війна, спричинивши внутрішню міграцію й потребу у взаємодії громад. 5 квітня 2025 року в Одесі відбулося обговорення Меморандуму про створення Одеської агломерації [18]. Міський голова Геннадій Труханов повідомив, що агломерація може об'єднати 22 громади Одеського району й 155 населених пунктів. Це сприятиме ефективному управлінню ресурсами та поглибленню співпраці. Одеса має потужну економіку, логістику, культурну інфраструктуру, що робить її перспективною для агломераційного об'єднання.

Сьогодні агломерації офіційно визнані пріоритетами регіональної політики України. Закон від 9 липня 2022 року закріплює їх як регіональні полюси зростання [19], передбачаючи спеціальні механізми підтримки. Стратегія держави включає розробку законодавчої бази для управління агломераціями, розвиток інфраструктури, модернізацію транспорту з

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

урахуванням маятникової міграції, підтримку індустриальних парків, наукових і медичних кластерів, а також ІТ-сектору.

Важливим напрямом також є впровадження циркулярної економіки в агломераціях, яка передбачає мінімізацію відходів і повторне використання ресурсів. Це сприятиме підвищенню ефективності ресурсів у урбанізаційних процесах і потребує стратегічного планування й міжмуніципальної співпраці.

Стратегічне бачення розвитку агломерацій має враховувати як великі інфраструктурні завдання, так і локальні потреби громад. Важлива співпраця між великими містами та прилеглими територіями, які забезпечують ресурси: людський капітал, продукти, території для забудови, рекреаційні зони, логістику та енергетичні потужності. Високий рівень інтеграції громад створює агломераційний ефект, що дозволяє великим містам зберігати динамічність і розвиток. Без тісної співпраці в межах агломераційного простору жодне велике місто не зможе повноцінно функціонувати.

Найяскравіший приклад такої взаємозалежності — Київська агломерація. Щодня тисячі жителів області прямують до столиці на роботу чи навчання, створюючи пікове навантаження на транспорт. Маятникова міграція та активна забудова передмість (понад 200 котеджних містечок збудовано у 2022–2024 роках) свідчать про формування єдиного агломераційного простору [20]. Передмістя стає житлово-трудовою зоною столиці. Аналогічні процеси спостерігаються у Львові та Одесі, де в межах агломерацій реалізуються спільні інфраструктурні ініціативи.

Опитування Київського міжнародного інституту соціології (серпень–жовтень 2023 р.) засвідчило, що 56% мешканців Одеського району щотижня відвідують Одесу, з них 28% — щодня [17]. Загалом 86% побували в місті за останні три місяці, що вказує на інтенсивні процеси урбанізації в Одеській агломерації, навіть активніші, ніж у Києві чи Львові. Така мобільність

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

стимулює розвиток регіону та вимагає ефективного інституційного управління населенням, що концентрується.

Робота в Одесі залишається головною причиною поїздок, що пов'язано з високим рівнем урбанізації і концентрацією економічних можливостей в місті. Це суттєво відрізняється від Львівської агломерації, де робота займає лише третє місце серед причин відвідування. Цей розрив підкреслює трудову залежність передмість Одеси від міста та актуалізує потребу в розширенні можливостей для зайнятості або покращенні транспортної доступності для мешканців периферії.

Особливо важливим є те, що серед мешканців як Одеси, так і прилеглих громад існує дуже високий рівень підтримки подальшого поглиблення співпраці. Більше 90% опитаних підтримують розвиток взаємодії, а понад 70% впевнені, що це буде взаємовигідно [17]. Це створює міцну соціальну основу для формування Одеської агломерації з прозорим управлінням, спільною стратегією та збалансованим розподілом ресурсів.

Така стабільна соціально-економічна взаємодія агломерацій сприяє економічному зростанню, адже вони є центрами регіонального розвитку. Їхній потенціал ґрунтується на людському капіталі, інфраструктурі, бізнесі та логістиці. Агломерації приваблюють інвестиції, забезпечують податкові надходження та робочі місця як для міських жителів, так і для прилеглих громад. У воєнний час вони підтримують економічну стійкість, виробництво, торгівлю й інтеграцію внутрішньо переміщених осіб.

Показовим у цьому плані є приклад Львівської агломерації, яка за своїм економічним потенціалом посідає провідне місце у Західній Україні. Хоча вона займає лише 16,5% території області, тут проживає понад 42% її населення, а 70% підприємств генерують 64% доходу від реалізації продукції [21]. Агломерація також отримує 75% капітальних та іноземних інвестицій, зосереджуючи понад 90% інноваційного потенціалу області. Її економічна

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

роль підсилюється розвиненою логістикою, крос-регіональними зв'язками та туристичною інфраструктурою.

Київська агломерація має ще більший вплив, формуючи основу економіки Київської області та будучи центром прийняття рішень, інновацій, а також фінансового, IT- та медіа-секторів. Місто й прилеглі громади пов'язані спільною економічною інфраструктурою, технопарками, бізнес-центрами та інвестиційними проектами. Розвиток передмість створює нові зони підприємництва для обслуговування зростаючого міського населення.

Одеса, як головний логістичний і портовий вузол, має великий економічний потенціал. Агломерація навколо міста об'єднує громади з високим виробничим і трудовим потенціалом, орієнтуючись на порт, транспорт, торгівлю і туризм. Географічне розташування Одеси на перетині міжнародних маршрутів сприяє зростанню експорту на рівні регіону та національного рівня.

Економічну активність агломерацій забезпечують не лише ресурси, а й здатність до адаптації, гнучкості та співпраці в умовах урбанізації. Підприємства мають більше шансів для кластеризації, технічного оновлення, взаємодії з вищими й науковими центрами. Зростає роль логістики, спільного управління інфраструктурою та обслуговування ринків. Агломерації стають точками зростання, де впроваджуються інновації, розвивається інтеграція в європейський простір і формується основа регіонального розвитку.

Попри значний економічний потенціал, українські агломерації стикаються з проблемами, зокрема транспортним перевантаженням. Щоденні маятникові міграції спричиняють перенавантаження доріг, транспорту і залізниці, що ускладнює доступність і збільшує час у дорозі. Це негативно впливає на якість життя і ефективність використання трудових ресурсів.

Ще однією з ключових проблем агломерацій є дисбаланс розвитку: великі міста концентрують інвестиції, тоді як периферія залишається поза

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

увагою, що спричиняє соціальну напругу й нерівний доступ до послуг. Водночас відсутність єдиної правової бази ускладнює реалізацію спільних проектів, залучення інвестицій і справедливий розподіл відповідальності, викликаючи побоювання щодо втрати автономії територій.

Недостатня координація між громадами теж є бар'єром, адже вона гальмує агломераційний розвиток: співпраця часто зводиться до короткострокових ініціатив, а конкуренція за ресурси та відсутність спільного бачення призводять до дублювання рішень і неефективного використання коштів. Особливо конфліктними є "пограничні" зони, де виникають суперечки щодо забудови, маршрутів і екології, як це було у Києві та Львові, що підкреслює потребу в чітких механізмах узгодження інтересів.

Ще однією проблемою є фінансування. Агломерації генерують значні податкові надходження, але в Україні бракує механізмів фінансування міжмуніципальних проектів. Через залежність від грантів і субвенцій складно планувати на перспективу, а нерівномірний розподіл бюджету лише посилює фінансову непрозорість і просторові дисбаланси.

Усі ці проблеми вказують на необхідність цілісної державної політики агломераційного розвитку, яка включатиме стратегічне планування, зміцнення інституційної спроможності громад і врахування сучасних урбанізаційних тенденцій. Без такої політики агломерації залишатимуться фрагментованими з обмеженим впливом на регіональний розвиток, хоча вони мають потенціал стати платформою для відновлення країни і розвитку інноваційної економіки.

Щоб українські агломерації стали осередками зростання та згуртованості, потрібні комплексні рішення на інституційному, фінансовому, інфраструктурному та комунікаційному рівнях. Варто ухвалити спеціальний закон про агломерації, який визначить їхній статус, механізми створення, структуру управління та фінансові повноваження. Це зніме правову невизначеність і забезпечить довіру між громадами.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Також слід запровадити державні програми підтримки міжмуніципального співробітництва. Вони мають включати пільгове співфінансування, гранти, технічну допомогу та підтримку малих громад. Це допоможе зменшити дисбаланс і посилити єдність у межах агломерацій.

Для подолання транспортної перевантаженості необхідно створити інтегровану мобільність: приміський транспорт, єдиний квиток, зручні пересадки, велоінфраструктуру, нові маршрути та розвиток субцентрів, що наближають послуги до людей.

У сфері просторового планування важливо узгоджувати генплани на основі спільної стратегії. Це дозволить уникнути конфліктів щодо забудови й зонування. Плани мають враховувати транспорт, екологію, функціональні зони й соціальну інфраструктуру. Координацію можуть здійснювати місцеві органи влади в межах агломерації.

Доцільно створити спільний бюджет агломерації — фонд із внесків громад, субвенцій, міжнародної допомоги та прибутку від проєктів, що дозволить ефективно фінансувати розвиток без надмірного навантаження на громади. Важливою є також просвітницька робота з населенням, інформування про цілі й переваги агломерації через слухання, медіа й освіту, що підвищить участь і справедливість у прийнятті рішень.

Насамкінець, слід розвивати інституційну спроможність агломерацій — навчати кадри, ділитися досвідом, створювати мережі для координації й захисту спільних інтересів. Потрібні не лише формальні об'єднання, а й реальні платформи управління, здатні залучати інвестиції, реагувати на виклики і покращувати життя.

Перспективи розвитку агломерацій в Україні пов'язані з відбудовою країни, євроінтеграцією та переходом до сталої економіки. У світі саме агломерації є осередками інновацій і згуртованості, а в Україні вони можуть стати лабораторіями нових підходів до управління, інфраструктури,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

мобільності, екології та інклюзії. За умови стратегічного планування та інвестиційної підтримки агломерації здатні не лише відновити регіони, а й модернізувати країну в цілому.

Особливий потенціал мають економічні кластери в агломераціях: ІТ, логістика, агропереробка, зелена енергетика, медичні та освітні хаби. Вони формують нові типи зайнятості та збільшують експортний потенціал. Об'єднання науки, бізнесу та освіти створює інноваційні екосистеми, а спільна інфраструктура підвищує конкурентоспроможність регіонів для інвесторів.

Не менш важливий соціальний аспект: агломерації можуть забезпечити нову якість життя з доступом до освіти, медицини, культури й зелених просторів. Спільне управління дозволяє ефективніше надавати послуги та забезпечувати рівні можливості для мешканців як міст, так і передмість, що сприятиме соціальній згуртованості й зниженню міграції.

У довгостроковій перспективі агломерації можуть стати основою нової просторової політики — децентралізованої, мережевої, з горизонтальною взаємодією між громадами. Це дозволить Україні перейти до ефективнішої, адаптивнішої та стійкішої моделі розвитку, в якій території не конкурують між собою за ресурси, а об'єднуються для досягнення спільних цілей.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що міські агломерації в Україні є ключовими просторовими утвореннями, здатними забезпечити сталий розвиток, ефективне використання ресурсів та інтеграцію прилеглих територій. В умовах урбанізації та децентралізації агломерації проявляють високу адаптивність до сучасних викликів, зокрема війни, і виконують важливу роль у підтримці життєдіяльності, мобільності, наданні послуг та економічній активності. Вони не лише форма організації простору, а й потужний інструмент регіонального розвитку.

Приклади Київської, Львівської та Одеської агломерацій показують, що за умов стратегічного планування, міжмуніципального діалогу та державної

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

підтримки такі утворення здатні вирішувати інфраструктурні та соціально-економічні проблеми. Водночас виявлено низку бар'єрів: відсутність правового статусу агломерацій, слабка інституційна спроможність громад, нестача координації, конкуренція за ресурси й недосконалість механізмів управління. З огляду на це обґрунтовано потребу у законодавчому врегулюванні статусу агломерацій, створенні рад, визначенні повноважень і джерел фінансування.

Подальші дослідження варто спрямувати на розробку ефективних моделей управління агломераціями, залучення інвестицій у спільні проекти, створення систем моніторингу та адаптацію міжнародного досвіду до українських умов. Це дозволить сформувати сталу модель просторового розвитку, здатну відповісти на сучасні виклики та забезпечити відбудову країни.

Список використаних джерел

1. Жук П. В., Сірик З. О. Реформа децентралізації та питання управління агломераціями в Україні. *Регіональна економіка*. 2023, №2. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-3>
2. Шацька З. Я. Післявоєнне відновлення міст в контексті формування регіональної агропромислової агломерації. *Економіка відновлення міст*. Київ : КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2023. С.401-409.
3. Кучер А. Ю., Нестеренко Г. П. Інтеграція інформаційної безпеки в стратегії сталого розвитку міських агломерацій України в контексті військових загроз. 2024. URL: <https://surl.li/ovjqir> (дата звернення: 28.04.2025).
4. Мельник М., Лещух І. Стратегічні пріоритети інтегрованого просторового розвитку на основі активізації агломераційних процесів. 2024. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-23>

5. Павлова І. О. Сутність екзогенної та ендогенної інклюдії сільсько-міських агломерацій України. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-05>

6. В. В. Борщевський. Перспективи розвитку агломерацій у повоєнній економіці України: інституційний контекст. *Регіональна економіка*. 2024, № 3. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-4>

7. Яровенко Т.С. Урбанізація та агломерація як сучасні світові процеси економічного розвитку. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.24-6>

8. Дробуш І.В. Міські агломерації як форми співробітництва громад в умовах повоєнної відбудови України. *Конституційне право*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.25>

9. Шустер Б. Р. Перспектива розвитку та функціонування міських агломерацій в Україні. *Регіональні студії*. 2024. Вип. 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.36.11>

10. Ямковой Ю. Агломерація як спеціальний адміністративний режим в організації врядування. *Механізми державного управління*. 2024, № 31. URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/article/view/306581> (дата звернення: 29.04.2025)

11. Іщук С. І., Гладкий О. В. Географія промислових комплексів. Київ : Знання, 2011. 375 с.

12. Strengthening Urban Management and Service Delivery through Performance-Based Fiscal Transfers. *World Bank Group*. URL: <https://surl.li/cvbnni> (date of access: 30.04.2025).

13. Київська агломерація: майбутнє вже сьогодні. *Асоціація міст України*. URL: <https://auc.org.ua/novyna/kyivivska-aglomeraciya-maybutnye-vzhe-sogodni> (дата звернення: 30.04.2025).

14. Разом міцніші: згідно соціологічних даних, підтримка населенням співпраці Києва та сусідніх громад досягла 95%. *Децентралізація в Україні*. URL: <https://decentralization.ua/news/16121> (дата звернення: 30.04.2025).

15. С. М. Ткач, Я. В. Панас. Міські агломерації в регіонах України: передумови та перспективи розвитку в умовах війни. *Соціально-економічні проблеми сучасно періоду України*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2024-3-9>

16. 88% мешканців Львівської агломерації підтримують співпрацю Львова та сусідніх громад. *Пресслужба ЛМР*. URL: <https://surl.li/onvnfq> (дата звернення: 30.04.2025).

17. Про дослідження перспектив формування Одеської агломерації. *Рада Європи*. URL: <https://rm.coe.int/zvit-pro-doslidzhennia-formuvannia-odeskoi-aglomeratsii/1680b314a2> (дата звернення: 01.05.2025).

18. Створення агломерації Одеського району: нові можливості для розвитку. *Офіційний сайт міста Одеси*. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/241215/> (дата звернення: 01.05.2025).

19. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-п#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

20. Під Києвом ростуть нові міста, які ніхто не контролює: які проблеми це створює та як їх можна вирішити - Хмарочос. *Хмарочос*. URL: <https://surl.li/plepvn> (дата звернення: 02.05.2025).

21. Мельник М.І., Інституційні проблеми та виклики функціонування агломерацій в Україні. *Проблеми регіонального розвитку*. Львів, 2025. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20250031.pdf> (дата звернення: 02.05.2025).